

הגברת ייצור החלב 2011

יוסי מלול - משק הבקר והחלב
hmb-malul@icba.org.il

צו השעה הוא להגדיל ייצור חלב מקומי, כדי לספק את הביקושים הגדלים לחלב. לפניכם סקירה של שתי החלופות העיקריות לנושא: הגדלת עדר הנחלבות על ידי יבוא ופעולות מקצועיות לניצול טוב יותר של פוטנציאל הייצור המקומי.

פנינו לאנשי מקצוע בענף להביא המלצות להגדלת הייצור ברפת בשנת 2011. מצורפים להלן גם מאמריהם של ד"ר גבי עדין, ד"ר עופר קרול, ושמעון כרמי

יבוא עגלות הרות

בחודש ינואר התקיים דיון מיוחד ורחב במועצת החלב, כדי לבחון את נושא יבוא העגלות לישראל. למפגש הוזמנו הנציגים של כלל הגופים, בעלי העניין בנושא - לפניכם הנקודות העיקריות שעלו בדיון:

- יש ויכוח על הצורך בהבאת עגלות לעדר הישראלי - המצדדים באו, בעיקר מהפריפריה, שקיבלו מכסות חלב גדולות ויש להם קושי אמיתי בביצוע המכסה. מנגד, טענו שבמחיר הולם וגבוה ניתן להשיג עגלות מקומיות ואף פרות לחלב ולגדול, ראוי שתהיה התארגנות אזורית שתעביר בעלי חיים מבעלי העודפים לחסרים.
- הפעם האחרונה שהובאו עגלות לחלב הייתה בשנות ה-70, בעת שיובאו עגלות לרפתות חדשות שהוקמו בעיקר ברמת הגולן. ההצעה כיום להביא 2,000-5,000 עגלות מארצות הברית ומגרמניה - זה אפשרי, במחיר כלכלי ובטווח זמן קצר יחסית.
- התארגנות השירותים הווטרינריים לכתובת פרוטוקול יבוא, לכל מדינה, תארך חודשים.
- הועלה, בעוצמה רבה, נושא הסיכון הווטרינרי שקיים לעדר החלב הרגיש, בהכנסת בעלי חיים לישראל, גם אחרי ביצוע כל הבדיקות הנדרשות על פי דין. נושא זה, כשלעצמו, פוסל עקרונית יבוא בעלי חיים לחלב.
- המטען הגנטי של עגלות אלה נמוך מהישראלי והן עלולות לצאת

נ סר חלב בישראל! זו עובדה שאין להדחיק אותה וסיבות רבות לה. המלאים של חומרי הגלם החלביים נמוכים מאוד ולא גדלים גם בימים אלה של חורף מלא חלב. מחירי האבקה והחמאה בעולם גבוהים למדי, התנודתיות ואי הוודאות שוררים בכל הענף - בארץ ובעולם. התוצאה - מהלך, ללא תקדים, של המתכנן הלאומי - חלוקת מכסות חדשות בגובה של כ-80 מיליון ליטר, רצועה מועדפת של חלב עודף בשיעור של 14% בחורף וכמעט פתוחה בקיץ.

הועלה, בעוצמה רבה, נושא הסיכון הווטרינרי שקיים לעדר החלב הרגיש, בהכנסת בעלי חיים לישראל, גם אחרי ביצוע כל הבדיקות הנדרשות על פי דין. נושא זה, כשלעצמו, פוסל עקרונית יבוא בעלי חיים לחלב

ברמה הענפית - יש חשש שאנחנו לא נצליח לספק את מלוא הביקושים לכל הצרכנים בישראל בשנת 2011.

ברמת הרפת הבודדת:

- הרבה משקים נמצאים באי ביצוע מתמשך שהולך וגדל.
- חולקו מכסות חלב גדולות יחסית שצריך להתארגן לביצוען - במיוחד ברפתות הגדולות מאוד והקטנות מאוד. חלוקת המכסות לא התחשבה כלל ביכולת הייצור בפועל של הרפתות.
- הוחלט על הקמת רפתות חדשות באזורי הפריפריה, בשיתופי ובמשפחתי, ויש צורך לספק להן בעלי חיים לייצור החלב.
- יכולת הצמיחה העצמית נמוכה, יש קושי להשיג עגלות ופרות לחלב בשוק החופשי ובלב כולנו מקנן הצורך לעשות מאמצים לספק את כל הביקושים מייצור מקומי.

איך מגדילים ייצור בשנה כזו?

שתי אפשרויות מרכזיות, בנפרד ובמשולב:

- יבוא עגלות הרות לישראל.
- הגדלה נוספת של הייצור בעדר הקיים.

אנייה להובלת בעלי חיים מעלי גרה

ומוכרים מרצון.
9. לא הייתה התלהבות של אף מוסד וארגון, לעשות הכול, כדי להבטיח יבוא כזה לישראל.

המסקנה שלי מכל הדיון, שקיים סיכוי נמוך שיבואו השנה עגלות הרות לישראל, כדי להגדיל את העדר במנה חיצונית.

נשאר לעשות מאמץ להגדיל את הייצור המקומי מהעדר הקיים, בדרכים מגוונות שכולן מוכרות כבר לרפתן הישראלי.
פנינו לכמה אנשי מקצוע להביא המלצות על הדרכים הראויות להגדלת הייצור ולאספקת מרב החלב המקומי לצורכי השוק. ■

מהעדר במהירות יחסית. גם הפחת בעגלות עלול להיות גדול 10%-15%, התאקלמות לתנאי ישראל ועוד מרכיבים שייקרו את העלות ויקטינו את התועלת.

- יש צורך בהתארגנות מיוחדת להובלת בעלי החיים וגם לתחנת הסגר נפרדת לעגלות אלו. לוח הזמנים שנשאר לביצוע הייבוא כמעט ולא ישאיר סיכוי להפיק חלב ב-2011 אלא אחריה.
- היבואנים האפשריים (שיבאו עגלות לרפתות במדינות אחרות - תורכיה, רומניה, בולגריה ועוד), לא נלהבים לעסוק בנושא, בגלל חד פעמיות הפרויקט - הרבה התעסקות בשביל יבוא בודד.
- המועצה מוכנה לפעול להסרת החסמים, בשיתוף השירותים הווטרינריים, והייבוא יתבצע כפעילות מסחרית לכל דבר, בין קונים

כלים ממשקיים לרפתן להגברת הייצור

גבי עדין - שה"מ, המחלקת לבקר
gaby.adin@gmail.com

בשנת המכסות הנוכחית - 2011, שומה עלינו לעשות מאמצים כדי לייצר את כל מכסתנו ובמיוחד בעונת הקיץ, כדי שלא ייווצר מחסור שלא מוסיף ברכה ליצרני החלב. לפניכם מגוון כלים ופעולות, בתחומים שונים, כדי להגביר ייצור ולמצות את המיטב שיש לפרות שלנו להציע. כל אחד יבחן את המצב במשקו ויפעיל שיקול דעת על מה שמתאים לו

דרכים אפשריות להגדלת ייצור בקיץ ובכל ימות השנה

הפעלת שיטות לצמצום עצמת הקרינה ולהפגת החום ע"י המטרה ואוורור

בין האמצעים להקלת החום מהפרות ניתן למנות:

- הצללה
- הלבנה וניקוי הגגות
- שילוב של המטרה ואוורור (בחצר המתנה, באבוס, בסככת רביצה) של פרות חולבות ויבשות
- צינון סביבת הפרה

השפעת הצינון על פרות חולבות:

- הורדת קצב הנשימה ב-13% והקטנה של 0.5 מ"צ בטמפרטורת הגוף
- שיפור ב-16.4% בצריכת המזון, ו-23.6% בתנובת החלב
- שיפור של 6.5% ביעילות ההזנה.

השפעת הצינון ביבשות על ביצועי פרות חלב בהמלטה ולאחריה.

- הורדה ב-31% בקצב הנשימה, והקטנה של 0.3 מ"צ בטמפרטורת הגוף.
- שיפור המצב הגופני במהלך תקופת ההכנה לקראת ההמלטה.
- שיפור במשקל הוולדות (6.9%).
- עלייה בכמות ובאיכות הקולוסטרום הראשון (11%).

הצינון הביא לעלייה בתנובת החלב (5.3%) בקבוצת הפרות אשר קיבלו צינון במהלך היובש וההכנה.
נושא הצינון של **סביבת הפרה** ייבדק במהלך הקיץ הבא, נראה ששיטה זו יכולה להתאים למשקים באזורים שבהם הטמפרטורה במהלך הקיץ גבוהה והלחות היחסית נמוכה מ-50%

הכוונת מועד הוצאת פרות

במדיניות הוצאת פרות מהעדר ניתן, בחודשי הקיץ (מאי-אוקטובר),

מספר משקים ניסו בעבר בארץ את השיטה, למיטב ידעתי כולם הפסיקו, מעט נלמד ולא הוסקו מסקנות ברורות

הפעלת מניפולציות תזונתיות

מטרת השינויים התזונתיים הנה להתמודד עם הירידה הקיצית בצריכת המזון בתנאי עומס חום.

- אספקת מים נקיים וקרירים ומניעת צפיפות סביב השקתות.
- שיפור איכות המקטע הגס וירידה בתכולת דופן התא הסיבי במנה.
- הקפדה על מקורות האנרגיה והגברת ריכוזיות האנרגיה במנה.
- הקפדה על שיעור לחות הבליל.
- שימוש בסותרי חומציות.
- אספקת אלקטרוליטים לפרות בתנאים של עקת חום עקב איבוד נוסף ברוק ובזיעה.
- דגש על זמני החלוקה, תדירות האבסה וקירוב המזון.
- הקפדה על איכות וכמות החלבון במנה.
- בניסוי שבו נבדקה מנה עתירת דופן תא ראשוני (קליפות סויה, כתחליף למזון גס) על מדיי הייצור בפרות חלב גבוהות תנובה בתנאים של עקת חום, נמצא שהטיפול התזונתי:
- הביא להקטנה של 13% בקצב הנשימה ולירידה בטמפרטורת הגוף בכ-0.3 מ"צ.
- שיפור של 8.3% בצריכת המזון, ו-6.2% בתנובת החלב.

לסיכום

- לפני קבלת החלטות, יש לקחת בחשבון את העלויות הנוספות והנזקים שעלולים להיגרם כתוצאה מהפעלת השיטות השונות:
- לצינון יש הוצאות קבועות ומשתנות, כולל הטיפול הנוסף בשפכים הנוצרים במשק. חשוב להקפיד על ממשק צינון מיטבי כדי למנוע אירועי צליעות, דלקות עור וכן לא לפגוע בבריאות העטין.
 - בדחיית הוצאת פרות נוצרת צפיפות בחצר החולבות, דבר זה גורם לעלייה בהוצאות הטיפול במרבץ ותתכן ירידה ביעילות הייצור.
 - ניווד המלטות של עגלות לקיץ גורם לימי הזנה נוספים, לצפיפות בסככת העגלות, ועלול לגרום להשמנת יתר של העגלות המוזרעות בגיל מבוגר יותר.
 - עלייה בתדירות החליבות מגבירה את כלל ההוצאות, ועלולה לפגוע במצב הגופני ובירידה בביצועי הפוריות של הפרות.
 - העברת המלטות לקיץ גורמת לירידה בתנובת החלב והחמ"מ, לירידה במחיר הליטר המשוק, בגין תכולת מוצקים נמוכה יותר בקיץ, ולירידה בנצילות המזון.

הגברת ייצור החלב בקיץ ובכלל, הוא הכרח המציאות הנובע מכושר התחרות של התעשייה המקומית מול מוצרים מייבאים והסיכון בפגיעה במכסת החלב ברמה הלאומית.

הממשקים השונים שיש להפעיל להשגת מטרה זו מחייבים כל יצרן לבחון ברמה הפרטנית את הכדאיות הכלכלית בכך ואת היקף ההעברה הרצוי במשקו. ■

לצמצם ולדחות את הוצאת הפרות שאין הכרח בהוצאתם. מדובר על כ-14.7% יציאות (ספר העדר 2009) שמתוכם כ-60% ייתכן וניתן לדחות את הוצאתם.

הכוונת המלטות

- הזזת המלטות אל הקיץ המבוססת בעיקר על שלוחת העגלות:
- לעגלות, בשונה מהפרות הבוגרות, שיעור התעברות גבוה גם בקיץ וההתמדה טובה יותר כמבכירות.
 - לשם הזזת המלטות נהוג להפסיק הזרעת עגלות בחודשים ינואר - אפריל ובכך מועברות המלטות של מבכירות מחודשים ספטמבר - ינואר לחודשים פברואר - מאי

הגברת תדירות החליבות

- שינוי בתדירות החליבות מחייב ממשק מעולה. תוספת חליבה מגבירה את ייצור החלב, היקף תוספת החלב תלוי במספר גורמים:
- מרחק הפרות מהמלטה - קרובות להמלטה מגיבות טוב יותר
 - רמת הייצור - פרות גבוהות תנובה מגיבות טוב יותר לשינוי
 - עונה - עדיפות לעונות הנוחות מבחינה אקלימית
 - גיל הפרה - במבכירות ההשפעה היא רק בתחילת התחלובה, בפרות בוגרות - ההשפעה לאורך כל התחלובה

במדיניות הוצאת פרות מהעדר ניתן, בחודשי הקיץ (מאי-אוקטובר), לצמצם ולדחות את הוצאת הפרות שאין הכרח בהוצאתם. מדובר על כ-14.7% יציאות (ספר העדר 2009) שמתוכם כ-60% ייתכן וניתן לדחות את הוצאתם

- סיכום התנסות של מספר משקים באזור משקי הדרום במהלך הקיץ (1999) לגבי תוספת חליבה רביעית
- לא נמצאה ירידה בשיעור המוצקים בחלב.
 - שיפור מסוים בבריאות העטין.
 - פגיעה במצב הגופני ובממדי הפוריות בתחלובה העוקבת.
 - תוספת ממוצעת של כ-4.5% בתנובת החלב של הפרות בעדר.

ריבוי חליבות בתחילת התחלובה

- תיאורטית, ריבוי חליבות לאחר ההמלטה (מ-2 ל-4 או מ-3 ל-6 חליבות) מגביר את ייצור החלב, גם לאחר חזרה לתדירות החליבות המקובל במשק.
- המנגנון לא ברור דיו, ייתכן והוא נובע מהתרבות ומשגשוג מהיר יותר של תאי רקמת העטין באותן פרות שנחלבו יותר פעמים ביום
 - קיים קשר ישיר בין ירידה בייצור החלב במהלך התחלובה וירידה בייצור הורמון הפרולקטין
 - התגובה מיידית: בספרות מדווח על עלייה בייצור החלב בשיא ובכל התחלובה, בשיאי חלב המתרחשים מוקדם יותר, ועל ירידה בסת"ס